

Latgališu woceleite

Latgali var tikai mīlēt

Kod uzveļc latgaļu tārpu, mugura kliust taisnuoka

Ludzā radzami senejī tārpi, kurus latgali vylka mugurā 7.–13. godsymtā i 18.–19. godsymtā

Egita Terēze Jonāne

Ludzys amatnīku centrā gūda vīta īruodeita latgaļu senejim tārpi, partū, ka, kai “Vietējai Latgales Avīzei” saceja centra vadeituoja Līga Kondrāte, tārps ir myusu kotra stuosts – kas es asu.

Līga Kondrāte senejūs latgaļu tārpi jūtās laimeiga i stypra

Latgaļu senejūs tārpu stuosts Ludzys amatnīku centrā

«**Paldis bīdreibys “Latgales kulinārā mantojuma centrs” vadeituojai Tatjanai Kozāčukai – jei uzrakstēja ļūti vierteigu projektu, kas ļuove Ludzys nūvoda pošvaldeibai i myusu centra amatnīkim raideit vairuok tārpu. Taidus tārpus vylka mugurā myusu senči Latgolys Ludzys aprīņķī. Kod atbrauc ekskursejis, mes stuostom Ludzys aprīņķa tārpu stuostus.**»

I tagad es tev pastuosteišu, par kū Ludza ir īpaša Latgolys, Latvejis i pasaūla kartē,» prīceigi soka Līga i vadynoj īt Ludzys amatnīceibys centra dziļuokajā telpā apsavērt latgaļu senejū tārpu kolekceju.

Pyrms rokstu tū, kū stuostēja Līga, grybu atsazeit, ka, radzūt latgaļu senejūs tārpus, samulsu – nu kruosu suleiguma i spyļgtuma, rokstu i saktu, aprūču i cytu rūtu kruošņuma. I vēl – pīsaskarūt tārpi, mani cauraude syltums i lapnums, i apziņa, ka muni senči ir bejuši skaisti i darbeigi cylvāki. Līga vāluok itū munu sajiutu i dūmu styprynuoja jau ar sovu stuostu.

«Myusu Ludzys amatnīku centrā var redzēt latgaļu vyrsaīša i juo sīvyis, karaveira i cytus tārpus, i jim vysim ir naži i citi īrūči, vēl kruošņukys rūtys, bet tuos vysys nav izstuodeitys. Gon tārpi, gon īrūči i rūtys ir autentiski tim tārpu fragmentim i priķšmatim, kas beja atrosti Ludzys Ūdu kolna kopu laukā i Kiutu senkopūs. Visvairuok līceibu ir nu Ludzys Ūdu kolna kopim, tī beja izrokty ap 400 kopi. Arheologi atzeist, ka tī beja boguoteigi kopi, taitod Ludzā i tuos apkaimē dzeivuoja boguota, darbeiga i gudra latgaļu cilts, i Ludza beja nūzeimeigs nūvoda i tierdznīceibys centrs. Kolnā, kur tagad ir katūļu bazneica, beja svātvīta, a pošā latgaļu cilts dzeivuoja puori Ludzys Lelajam azaram Kīšu kolnā. Tī beja Ludza pyrms Ludzys. Tys beja ļūti lels i varens piļskolns, varena latgaļu apmetne ar sovu lelu ūstu, 15 hektarim piļsātys zemis. Jau tūreiz tei beja vīna nu leluokojom piļsātom tagadejā Latvejis teritorejā.

«**Ite beja iudiņa ceļš pa Ilžys upi i Ludzys azarim nu dīnvidim iz Daugovu i tuoljuok iz zīmeljim, i Ludza itamā iudiņa ceļā beja nūzeimeiga tierdznīceibys vīta. Na par veļti pi Kazlausku kopu kolna Zelteņūs beja atrostys monetys, kas nav atrostys nivīnā cytā naudys depozitā Latvejā,» soka Līga i atguodynoj Ūdu kolna aprokstā arheologu paustū sacynuojumu, ka vyss atrostais līcynoj par tū, ka tī dzeivuojuse ļūti boguota, sociāli i ekonomiski atteisteita cylvāku kūpīna, deļtam nabogu kolpuotuoju kopu nav, bet ir karaļu kopi.**

Dīmžāl Ūdu kopūs atrostuos aheologiskuos līceibys Krīvejis cara laikā tyka aizvastys iz Vitebsku, vāluok iz Sanktpēterburgys Ermitažys muzeju, Moskovys viesturis muzeju i citim muzejim. Daudz priķšmatu sajēme i Viļņis viesturis muzejs, bet lītuvīši tū vysu ir atdavuši Reigys viesturis muzejam, tī latgaļu stendā var īraudzeit muzeja raksturojumu, kas ir tikai druskys nu Ūdu kolna 400 kopūs atrostom latgaļu montom, soka Līga.

Līga nūruoda iz senejū tautys tārpu, kaidu latgalīši aude 14.–15. godsymtā, kas beja storpūsms storp arheologu atrastajim i ludzānīšu atjaunuotajim arheologiskajim tārpi. Abrenis tārps stuosta myusim tū, ka latgalīši tārpus suoka rūtuot ar pavedīnim i dzeiporim, stykla zeilem. Tīpat izstuodeiti i etnografiskī tārpi, latgalīša gūda rūta 17.–19. godsymtā. Saiminīču tārpu nu 19.–20. godsimta nav, bet gon jau ludzānīši tūs nūauss cytā projektā.

Līga atguodynoj, ka tikpat unikāls ir latgaļu rūtu stuosts, i aicynoj par tū raksteit. Pīmāram, pyucis sakta, kū nosuoja veirīši, ir atrosta Ludzā, i tū nosuoja vadūņs voi karavadūņs, īgivs tū par īpašim nūpalnim, cīnejamā vacumā. Taipat ir daudz skanūšu gradzynu, aprūču, koklarūtu – lai atbaideitu ļaunūs gorus. Īpaši stuosti ir par jūstom, zeimju gudreibom i daudzom cytom dzeivis vierteibom i zynuošonom.

Interesanti, ka i šudiņ Ludzys cylvāki, apsavīnuojuši zam Ludzys amatnīku centra korūga, ar boltu lapnumu pošī auž i šyun, i volkoj latgalīšu tārpus. Līga volkoj te, centrā, darynuotu senejū latgaļu tārpu, deļtam ka jū jūt kai ļūti radnīceigu sovai dvēselei.

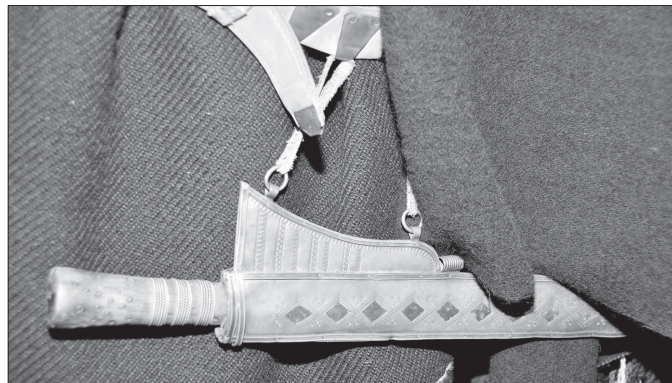
«**Ir pareizi atdarynuot tū, kas ir atrosts nu pošim pyrmsuokumim. Ludzā radzamuo tārpu kolekceja ir pītyvynuota originalajim senejūs latgaļu tārpi. Mes tūs pietejom, izzynuojom i tuo laika goreigūs i dzeivis lykumus. Tys vysys mani pricej, dora lapnu, ka es pīdaru Ludzai, pīdaru Latgolai, pīdaru latgalīšim. Es lepojūs ar myusu senčim, kas beja boguoti gareigi i ekonomiski,» uzsver Līga.**

Uzziņai:

Senejī latgaļu tārpi tyka austi i šyuti projektā «Kulinārā mantojuma un tradicionālo amatniecības prasmju saglabāšana un popularizēšana» (Bella Culture), kuru realizēja bīdreiba «Latgales kulinārā mantojuma centrs» sadarbībā ar pīcom Latgolys, Leitovys i Boltkrīvejis pošvaldeibom. Ludzys nūvoda pošvaldeiba sovu finansiejuma daļu īguļdeja latgaļu senejūs tārpu aušonā i šyuošonā (topa pavysam deveņi tārpu komplekti). ▣

Latgaļu senejī tārpi beja kruošņi rūtuoti i boguoteigi papyldynuoti ar rūtom

Latgaļu vadūņi i karaveiri nosuoja īrūčus

Jī nosuoja arī saktu «Zirdzeņš»

Ludzys nūvoda pošvaldeibys i E. T. Jonānis foto

Šis projekts tiek realizēts ar Latgales reģiona attīstības aģentūras, Valsts kultūrkapitāla fonda un AS «Latvijas valsts meži» finansiālu atbalstu